

iTOSAM

İSTANBUL TİCARET ODASI
STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

HAFTALIK
EKONOMİ BÜLTENİ
14 EKİM 2024

Ekonomide Son Geliřmeler

- 03** IMF: YAPAY ZEKÂ ENDEKSİ
- 04** KÜRESEL CEO ÖNGÖRÜLERİ ANKETİ
- 06** ÖDEMELER DENGESİ
- 10** DIŞ TİCARET BEKLENTİ ANKETİ
- 13** TİCARET SATIŞ HACİM ENDEKSİ
- 15** SANAYİ ÜRETİM ENDEKSİ
- 17** İNŞAAT MALİYET ENDEKSİ
- 18** FİNANSAL YATIRIM ARAÇLARININ REEL GETİRİ ORANLARI
- 19** İŞGÜCÜ İSTATİSTİKLERİ
- 21** CİRO ENDEKSLERİ

“Türkiye, Yapay Zekâ Hazırlık Endeksinde 50. Sırada Yer Alıyor”

Yeni ürün ve hizmetlerin geliştirilmesinde, karar verme süreçlerinin iyileştirilmesinde ve iş süreçlerinin otomatikleştirilmesinde etkin rol oynayan yapay zekâ, bu faydalarına rağmen iş gücü piyasası için tehlikeler oluşturuyor. Yapay zekâ teknolojilerinin sunduğu fırsatlardan faydalanıp yol açtığı riskleri azaltmak için ülkelerin bu teknolojileri kullanmaya hazır olması büyük önem taşıyor.

Uluslararası Para Fonu (IMF) tarafından oluşturulan Yapay Zekâ Hazırlık Endeksi, bir ülkenin yapay zekâ teknolojilerini benimseme ve bunlardan yararlanma hazırlığını ölçmek için tasarlanmış kapsamlı bir değerlendirme sunuyor. Endekse göre yapay zekâ teknolojilerini benimsemeye en hazır ilk üç ülke olarak Singapur, Danimarka ve ABD öne çıkarken Türkiye 50. sırada yer alıyor. Bu kapsamda yapılan değerlendirmeler gelişmekte olan ülkelerin altyapı ve dijital becerilerinin geliştirilmesine öncelik verilmesi gerektiğini vurguluyor.

Yapay Zekâ Hazırlık Endeksi

Sıralama	Ülke	Puan	Sıralama	Ülke	Puan
11	Singapur	0,80	37	İtalya	0,62
2	Danimarka	0,78	38	Polonya	0,60
3	ABD	0,77	50	Türkiye	0,54
9	Almanya	0,75	56	Meksika	0,53
12	Japonya	0,73	61	Endonezya	0,52
13	Birleşik Krallık	0,73	66	Brezilya	0,50
22	Fransa	0,70	69	Güney Afrika	0,50
28	İspanya	0,65	72	Hindistan	0,49
29	Çekya	0,65	110	Mısır	0,39
31	Çin	0,64	171	Somali	0,20

Not: Sıralamada 174 Ülke Yer Alıyor.

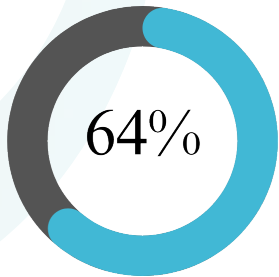
Kaynak: IMF, 2024

“CEO’ların Gündeminde Yapay Zekâ Var”

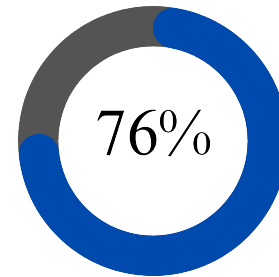
Uluslararası denetim, vergi ve danışmanlık şirketi KPMG’nin dünya genelinde CEO’lara öngörülerini ve stratejileri hakkında sorular yönelttiği “Küresel CEO Öngörülerini” anketinin 2024 sonuçları yayımlandı. 11 ülkede 1.300’den fazla CEO’nun görüşleri alınarak oluşturulan anket sonuçlarına göre CEO’lar, önümüzdeki üç yılda büyüme hedeflerine ulaşmakta en büyük önceliklerinin yapay zekânın iş süreçlerinde yaygın olarak kullanımı ve sürdürülebilirlik girişimleri olduğunu belirtiyor. CEO’ların %16’sı yapay zekânın iş verimliliğini artırdığını, %14’ü çalışanların becerilerini geliştirdiğini ve %13’ü organizasyonel inovasyona öncelik ettiğini ifade ediyor. Ancak CEO’ların %63’ü yapay zekâ yatırımlarından elde edilecek getirilerin ortalama üç ila beş yıl sonra gerçekleşmesini bekliyor.

Yapay zekânın getirdiği bu yenilikler, beraberinde bazı riskleri de gündeme getiriyor. CEO’ların %61’i yapay zekânın geldiği ve gelecekte ulaşabileceği seviyelerde karşılına çıkabilecek etik sorunların önemli olduğunu dile getiriyor. Öte yandan CEO’ların %76’sı yapay zekânın istihdamı azaltma yönünde henüz köklü bir değişikliğe yol açmayacağını söylüyor. Bu iyimser tutuma rağmen CEO’ların sadece %38’i çalışanlarının yapay zekâ odaklı bir iş gücünde rekabet üstünlüklerini koruyabilmek için gerekli becerilere sahip olduğunu düşünüyor. Şirketler, çalışanlarına yapay zekâyâ yönelik eğitim fırsatları sunarak çalışanların bu yöndeki iş endişelerini büyük ölçekte giderebileceği gibi yapay zekâyâ hâkim nitelikli çalışan sayılarını da artırabilir.

**Ekonomik Koşulları Gözetmeksizin
Yapay Zekâyâ Yatırım Yapmaya
İstekli Olan CEO’lar**

**Yapay Zekânın İstihdamda Köklü Bir
Değişikliğe Yol Açmayacağını
Öngören CEO’lar**

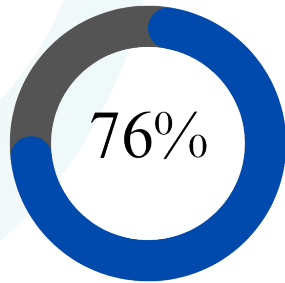

“Jeopolitik Çatışmalar CEO’ların Sürdürülebilirlik Mücadelesini Zayıflatıyor”

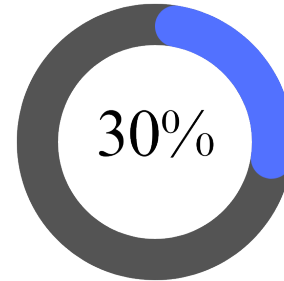
Anket bulgularına göre CEO’ların gündemindeki bir diğer öncelik ise sürdürülebilirlik. CEO’ların büyük çoğunluğu (%76’sı) şirketlerinin imajını zedeleyen uygulamaları finansal açıdan kârlı olsalar dahi sonlandırmaya istekli olduklarını söylüyor. Diğer taraftan CEO’ların %24’ü paydaşların çevresel, sosyal ve yönetim beklentilerini karşılamamanın başlıca olumsuz yönünün rakiplerinin üstünlük elde etmesi olduğunu ileri sürüyor.

Ancak CEO’ların %30’una göre iklim değişikliği hedeflerinin ve karbonsuzlaşmanın önündeki en büyük engel dünyanın birçok yerinde alevlenen jeopolitik çatışmalar. Kapalı ulaşım sahaları ve yolları, rotaların uzamasına ve karbon ayak izinin artmasına neden oluyor. Bu uzun rotalar sadece yakıt tüketimini yükseltmekle kalmıyor, aynı anda karbon emisyonunu da artırıyor. Jeopolitik gerilimler şirketler için çevresel, sosyal ve jeopolitik hususları bütünleştiren bir risk yönetimi yaklaşımının önemini ortaya koyuyor. CEO’ların sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşabilmeleri için bu riskleri proaktif bir şekilde tanımlaması ve azaltması gerekiyor.

Şirketlerinin İtibarını Korumak İçin İş Portföyünü Değiştirmeye İstekli Olan CEO’lar

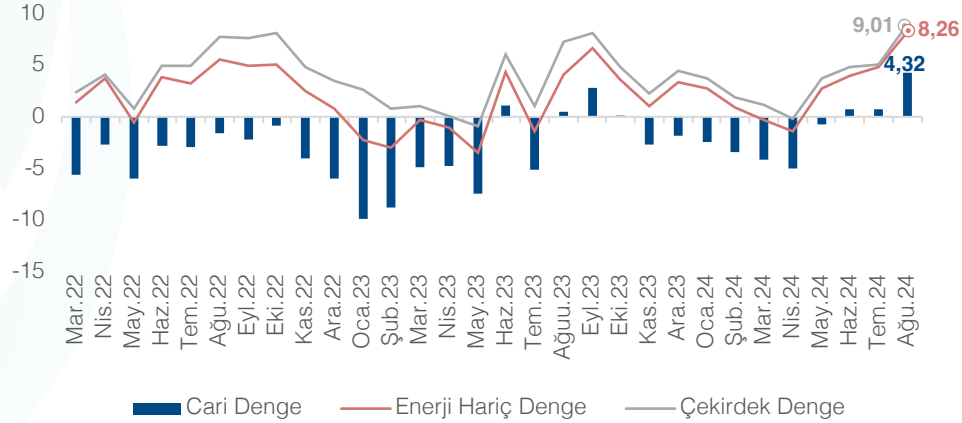
CEO'lara Göre İklim Değişikliği Hedeflerinin Önündeki En Büyük Engel Jeopolitik Çatışmalar

“Cari Fazla Son 5 Yılın Zirvesinde”

Cari işlemler hesabı ağustos ayında 4,32 milyar dolar fazla verdi. Böylece, cari denge 2021 yılından beri ilk defa üç ay üst üste fazla vermiş oldu. Enerji hariç cari işlemler hesabı 8,26 milyar dolar fazla verirken altın ve enerji hariç cari işlemler hesabı 9,01 milyar dolar fazla kaydetti.

Cari Denge, Enerji Hariç Denge ve Çekirdek Denge (milyar dolar)

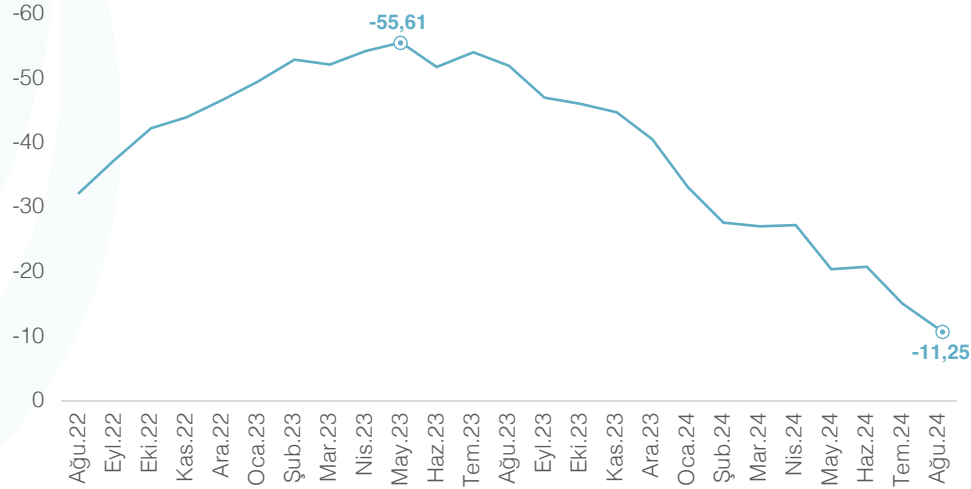

Kaynak: TCMB

“Yıllık Cari Açık 11,25 Milyar Dolar Oldu”

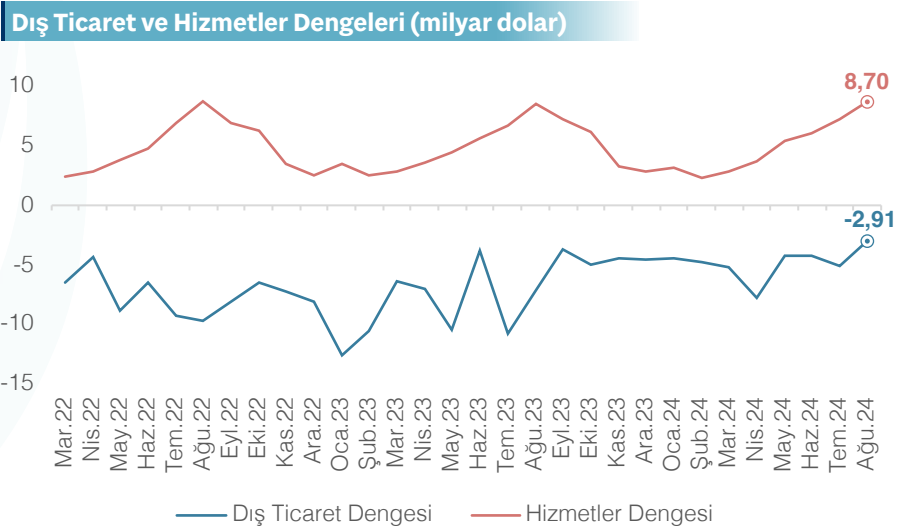
Yıllıklandırılmış cari açık bir önceki aya göre %25,4, bir önceki yılın aynı ayına göre %78,3 oranında azalarak ağustos ayında 11,25 milyar dolara geriledi.

Cari Denge, 12 Aylık Kümülatif (milyar dolar)

“Dış Ticaret Açığı 2,91 Milyar Dolar”

Ağustos ayında bir önceki aya göre ihracat %1,0, ithalat %8,9 oranında azaldı. Bir önceki yılın aynı ayına göre ihracat %3,0 artarak 21,78 milyar dolara ulaşırken ithalat %12,7 oranında azalarak 24,69 milyar seviyesine geriledi. Böylece dış ticaret açığı 2,91 milyar dolar değerini aldı. Hizmetler dengesinde ise aylık net gelir bir önceki aya göre %21,5, bir önceki yılın aynı ayına göre %2,4 artarak 8,70 milyar dolar seviyesine ulaştı.

“Rezerv Varlıklar 2.510 Milyon Dolar Azaldı”

Ağustos ayında doğrudan yatırımlarda 62 milyon dolar, portföy yatırımlarında 881 milyon dolar ve net diğer yatırımlar kaleminde 2.212 milyon dolar değerinde net çıkış gerçekleşti. Böylece, finans hesabı 3.155 milyon dolar azaldı. Resmi rezervler aylık 2.510 milyon dolar, net hata noksan kalemi 3.664 milyon dolar geriledi.

Ödemeler Dengesi 2023-2024 Yılları Karşılaştırması (milyon dolar)

	Aylık (Ağustos)		8 Aylık		Yıllık	
	2024	2023	2024	2023	2024	2023
A-Cari İşlemler Dengesi	4.324	489	-9.665	-38.925	-11.250	-51.842
a-Dış Ticaret Dengesi	-2.911	-7.148	-38.550	-68.629	-56.265	-98.362
İhracat	21.788	21.159	167.383	162.008	256.374	249.999
İthalat	24.699	28.307	205.933	230.637	312.639	348.361
b-Hizmetler	8.696	8.493	39.205	37.387	58.521	56.455
Birincil Gelir	-1.475	-945	-10.365	-7.968	-13.823	-10.451
İkincil Gelir	14	89	45	285	317	516
c-Diğer	-1.461	-856	-10.320	-7.683	-13.506	-9.935
B-Sermaye	-15	-34	-120	-144	-181	-158
C-Finans	3.155	-1.707	-18.133	-26.221	-44.344	-42.432
a-Doğrudan Yatırımlar	62	-123	-2.617	-2.869	-4.436	-6.013
b-Portföy Yatırımları	881	-880	-15.010	-927	-22.222	1.389
c-Diğer Yatırımlar	2.212	-704	-506	-22.425	-17.686	-37.808
Rezerv Varlıklar	-2.510	5.134	-3.419	-18.621	13.175	-9.171
Net Hata Noksan	-3.664	2.972	-11.767	-5.773	-19.738	397

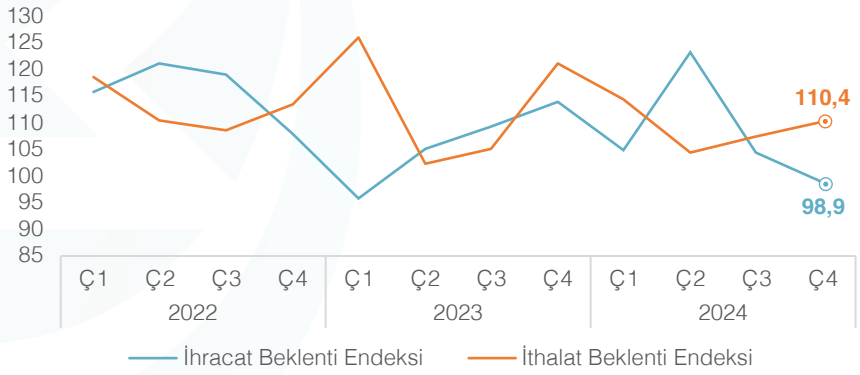
*NOT: Finans hesabında negatif değerler giriş, pozitif değerler çıkış anlamına gelmektedir.
* Tablodaki değerler ödemeler dengesi analitik sunumundan elde edilmiştir.

Kaynak: TCMB

“2024 Yılı 4. Çeyrek İhracat Beklenti Endeksinde 5,6 Puan Azalış, İthalat Beklenti Endeksinde 2,8 Puan Artış”

2-17 Eylül 2024 tarihleri arasında uygulanan dış ticaret beklenti anketi sonuçlarına göre 2024 yılı 4. çeyrek ihracat beklenti endeksi bir önceki çeyreğe göre 5,6 puan azalarak 98,9 gerçekleşti. İthalat beklenti endeksi ise bir önceki çeyreğe göre 2,8 puan artarak 110,4 olarak kaydedildi. Gelecek 3 aylık dönemde ihracatçı firmaların ilk defa ihracat yapmayı planladığı ilk 3 ülke ise ABD, İtalya ve Şili oldu.

Yıllara Göre Dış Ticaret Beklenti Endeksleri

“ Dış Ticaret Beklenti Anketi, Türkiye İstatistik Kurumundan alınan dış ticaret istatistiklerine göre, 2023 Eylül ayı itibariyle yıllıklandırılmış rakamlara göre en fazla ihracat ve ithalat yapan ilk 500 firmaya uygulanmaktadır.

2024 yılının 4. çeyreğine ilişkin soruların yer aldığı anket formu 711 firmaya gönderilmiş olup, 631 firma anketi yanıtlamıştır. Buna göre, anketin cevaplanma oranı %88,7 olmuştur.

”

*Endekslerin 100'den büyük olması beklentilerin artış yönünde (iyimser) olduğunu, 100'den küçük olması beklentilerin azalış yönünde (kötümser) olduğunu, 100 olması ise değişim beklendiğini göstermektedir.

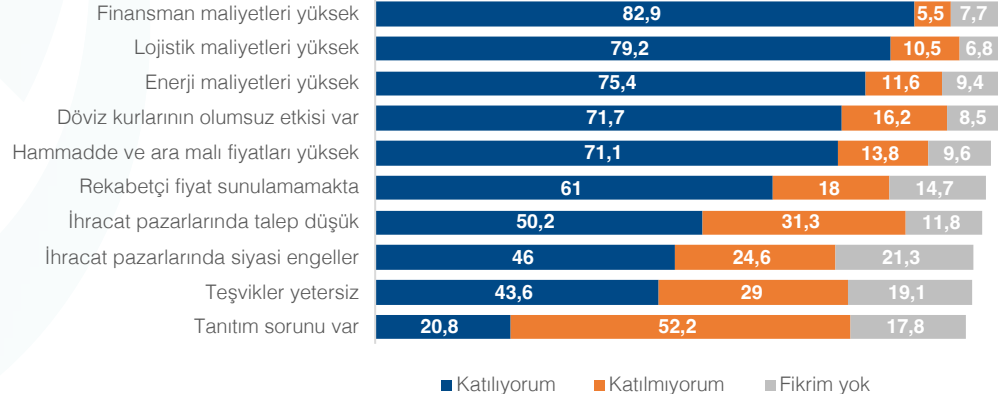
Kaynak: Ticaret Bakanlığı

“Firmaların İhracat Yaparken Karşılaştığı Sorunlarda Finansman Maliyetlerinin Yüksekliği İlk Sırada”

2024 yılı 4. çeyrek ihracat beklenti endekslerine dahil edilen soruların yayılma endekslerine göre gelecek 3 aya ilişkin ihracat beklentisi ve ihracat siparişi beklentisi endeksi bir önceki çeyreğe göre azalış yönünde; şu anda kayıtlı ihracat sipariş düzeyi ve son 3 aya ilişkin ihracat sipariş düzeyine yönelik değerlendirmeler endeksi artış yönünde etkiledi.

Firmaların ihracat yaparken karşılaştığı sorunlarda ilk sırada finansman maliyetlerinin yüksekliği (%82,9) yer aldı. Ardından bu sırayı lojistik maliyetlerinin yüksekliği (%79,2) ve enerji maliyetlerinin yüksekliği (%75,4) döviz kurlarının olumsuz etkisi (%71,7) ile hammadde ve ara malı fiyatlarının yüksekliği (%71,1) takip etti.

Firmaların İhracat Yaparken Karşılaştığı Sorunlar (%)

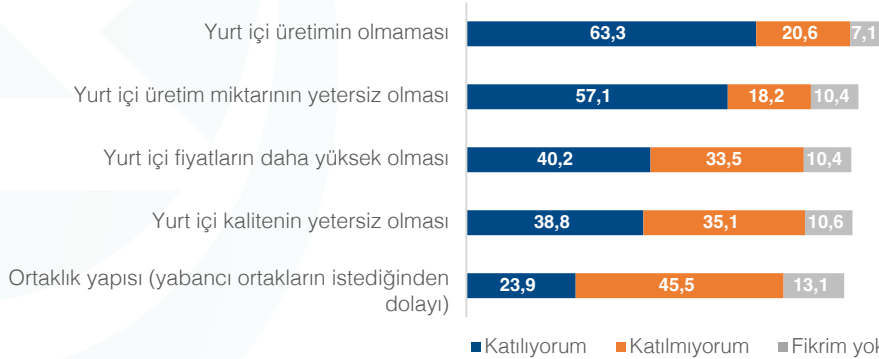

“Firmaların İthalat Yapmasındaki İlk Neden Yurt İçi Üretimin Olmaması”

2024 yılı 4. çeyrek ithalat beklenti endeksine dâhil edilen sorularda; gelecek 3 aya ilişkin ithalat beklentisi, ithalat birim fiyatı beklentisi ve şu anda kayıtlı ithalat sipariş düzeyi bir önceki çeyreğe göre endeksi azalış yönünde, son 3 aydaki ithalat sipariş düzeyine yönelik değerlendirmeler ise endeksi artış yönünde etkilendi.

Firmaların ithalat yapma nedenlerinde ilk sırada yurt içi üretimin olmaması (%63,3) geldi. Bunu sırasıyla; yurt içi üretim miktarının yetersiz olması (%57,1), yurt içi fiyatların daha yüksek olması (%40,2) izledi.

Firmaların İthalat Yapma Nedenleri (%)

Kaynak: Ticaret Bakanlığı

“

İhracatçı firmalardan (544 firma) ankete katılımın en fazla olduğu ilk 3 sektör, ana metal sanayi (70 firma), gıda ürünlerinin imalatı (56 firma), elektrikli teçhizat imalatı (48 firma) oldu.

İthalatçı firmalardan (510 firma) ise ana metal sanayi (101 firma), kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı (80 firma), başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı (58 firma) ilk sırada yer aldı.

”

“Ticaret Satış Hacminde Yıllık %5,3 Artış”

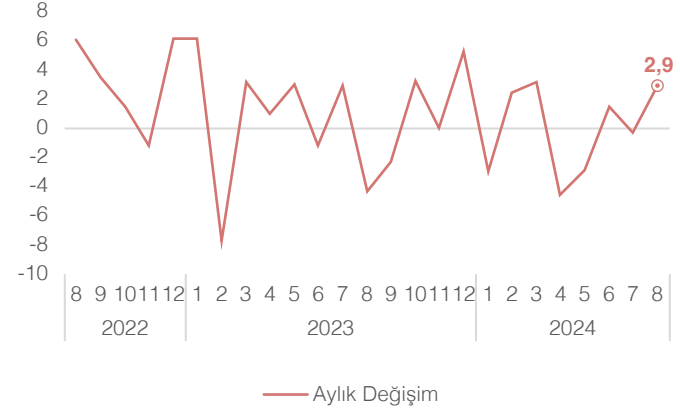
Ticaret satış hacmi ağustos ayında bir önceki yılın aynı ayına göre %5,3 oranında arttı. Aynı ayda motorlu kara taşıtlarının ve motosikletlerin toptan ve perakende ticareti ile onarımı için satış hacminde %1 azalış gerçekleşti. Toptan ticaret satış hacminde %3,1, perakende ticaret satış hacminde ise %13,3 artış kaydetti.

“

Ticaret satış hacim endeksi, ticaret sektöründe faaliyet gösteren farklı tür ve büyüklükteki girişimlerin satış hacimlerini aylık olarak ölçüyor.

”

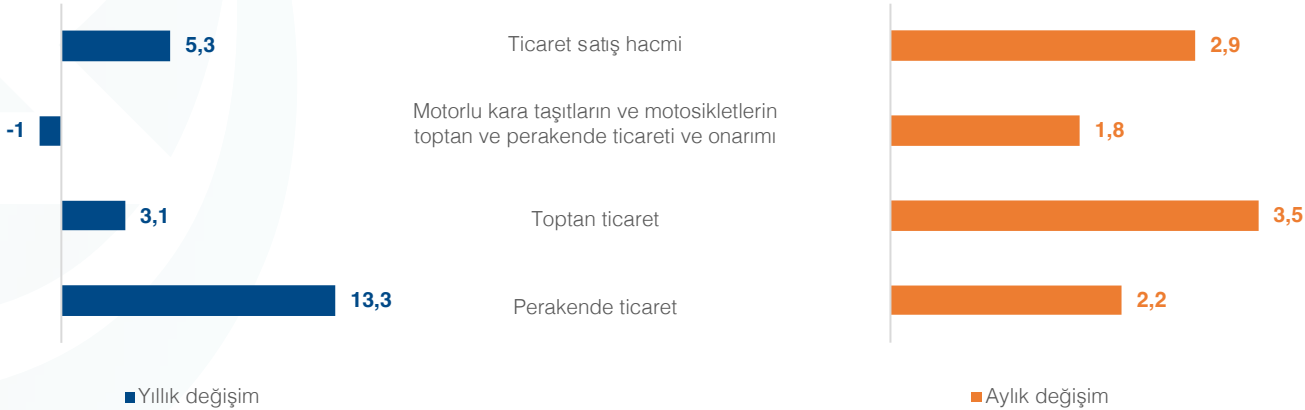
Ticaret Satış Hacmi Yıllık ve Aylık Değişim Oranları (%), Ağustos 2024

“Endekste Aylık %2,9 Oranında Artış”

Ticaret satış hacmi ağustos ayında bir önceki aya göre %2,9 oranında artış kaydetti. Alt detaylara bakıldığında, motorlu kara taşıtlarının ve motosikletlerin toptan ve perakende ticareti ile onarımı için satış hacminde %1,8 artış görüldü. Toptan ticaret satış hacminde %3,5, perakende ticaret satış hacminde ise %2,2 artış kaydedildi.

Ticaret Satış Hacmi Yıllık ve Aylık Değişim Oranları (%), Ağustos 2024

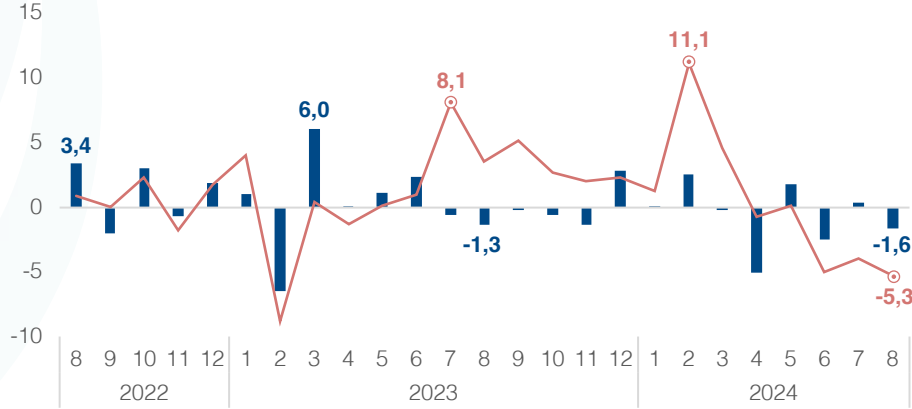

“Sanayi Üretiminde Sert Düşüş”

Sanayi üretim endeksi ağustos ayında bir önceki aya göre %1,6, bir önceki yılın aynı ayına göre ise %5,3 oranında azalış kaydetti.

Sanayinin alt sektörleri incelendiğinde 2024 yılı ağustos ayında madencilik ve taş ocakçılığı sektörü ile imalat sanayi sektörü endekslerinde bir önceki yılın aynı ayına göre %5,4'lük azalış gerçekleşti. Elektrik, gaz, buhar ve iklimlendirme üretimi ve dağıtım sektöründe ise %1,6 oranında artış yaşandı.

Sanayi Üretim Endeksi Değişim Oranları (%)

Kaynak: TÜİK

“Yüksek Teknoloji Grubunda Aylık %21,4’lük Büyüme”

Sanayi üretiminde yüksek teknoloji ürün grubu ağustos ayında bir önceki aya göre %21,4 oranında kayda değer bir artış gösterirken bir önceki yılın aynı ayına göre ise %1,5’lik azalış ile düşüş kaydetmeye devam etti. Düşük teknolojili ürünler grubunda ise sanayi üretimi bir önceki aya göre %1,3 oranında azalırken bir önceki yılın aynı ayına göre %3,1 oranında düşüş gösterdi.

Sanayi Üretim Endeksi Teknoloji Gruplarına Göre Değişim Oranları, Ağustos (%)

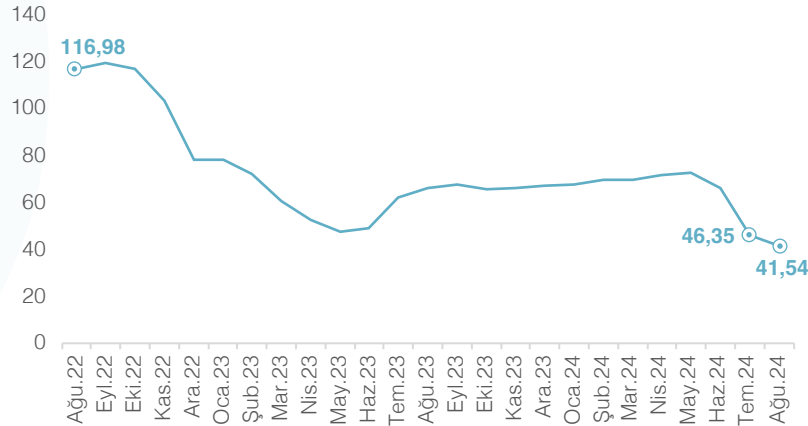

Kaynak: TÜİK

“İnşaat Maliyet Endeksi Yıllık Bazda Düşüş Trendini Sürdürüyor”

İnşaat maliyet endeksi ağustos ayında bir önceki aya göre %1,18, bir önceki yılın aynı ayına göre %41,54 oranında artış kaydetti. Endeksi oluşturan kalemler incelendiğinde malzeme fiyatlarındaki değişimleri temsil eden malzeme endeksinin bir önceki aya göre %1,30, bir önceki yılın aynı ayına göre %34,98 oranında arttığı görüldü. İşçilik maliyetlerini yansıtan işçilik endeksinde ise bir önceki aya göre %0,93, bir önceki yılın aynı ayına göre %56,86 oranlarında artış kaydedildi. İnşaat maliyet endeksinde devam eden bu yükselişte hem malzeme maliyetlerindeki hem de işçilik maliyetlerindeki artış belirleyici oldu.

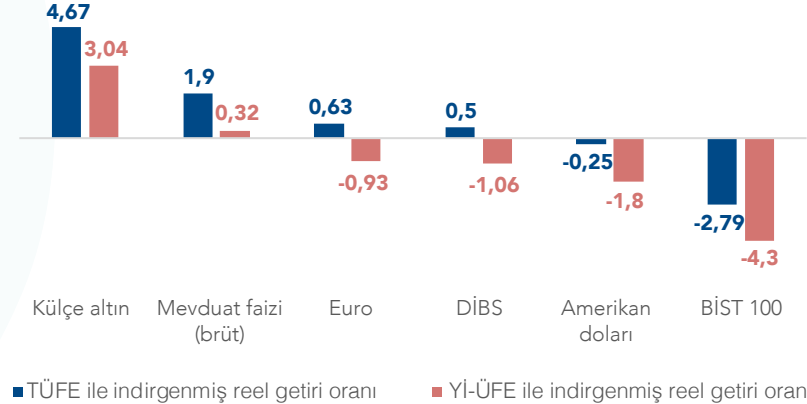
İnşaat Maliyet Endeksi Yıllık Değişim Oranları (%)

“Külçe Altın Aylık Bazda En Yüksek Reel Getiriyi Sağladı”

Finansal yatırım araçlarının reel getirileri aylık bazda incelendiğinde eylül ayında en yüksek getiriyi TÜFE ile indirgenmiş reel getiriyi %3,04 ile külçe altın sağladı. Mevduat faizi ise %0,32'lik reel getiri sağlarken diğer finansal yatırım araçları yatırımcısına kaybettirdi.

Finansal Yatırım Araçlarının Yıllık Reel Getiri Oranları, Eylül 2024

Kaynak: TÜİK

“İşsizlik Oranında Tek Haneli Seyir Devam Ediyor”

Hane halkı işgücü araştırması ağustos ayı sonuçlarına göre 15 yaş ve üzeri bireylerde işsiz sayısı bir önceki aya göre 89 bin kişi azalarak 3 milyon 55 bin kişi oldu. Buna bağlı olarak işsizlik oranı ise 0,3 puanlık düşüyle %8,5 seviyesinde gerçekleşti.

Mevsim etkisinden arındırılmış istihdam oranı 0,1 puan artarak %49,7'ye yükselirken işgücüne katılma oranı ise aylık bazda 0,1 puan düşüyle %54,3 olarak gerçekleşti. 15-24 yaş grubunda işsizlik oranında gerçekleşen 1 puan artış bu yaş grubundaki işsizlik oranını %16,5'e yükseltmiş oldu. Öte yandan mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmış haftalık ortalama fiili çalışma süresi ağustos ayında bir önceki aya göre 0,1 saat artarak 42,7 saate yükseldi.

Temel İşgücü Göstergeleri, 15+ Yaş, Ağustos 2024

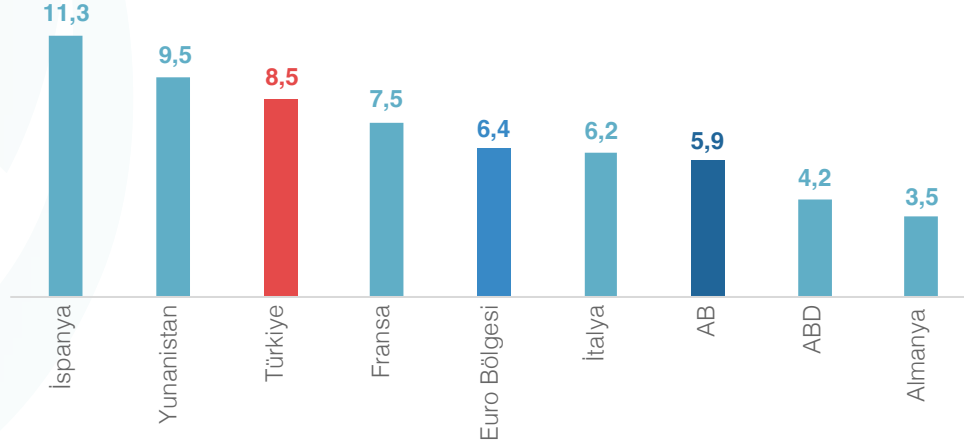
(Bin kişi)	Ağustos	Bir Önceki Ay	Bir Önceki Aya Göre Fark
	Toplam		
15 ve daha yukarı yaştaki nüfus	65.979	65.942	37
İşgücü	35.831	35.841	-10
İstihdam	32.776	32.698	78
İşsiz	3.055	3.144	-89
İşgücüne dahil olmayanlar	30.148	30.101	47
%			
İşgücüne katılma oranı	54,3	54,4	-0,1
İstihdam oranı	49,7	49,6	0,1
İşsizlik oranı	8,5	8,8	-0,3
Genç nüfusta işsizlik oranı (15-24 yaş)	16,5	16,4	0,1

Geniş tanımlı işsizliği tanımlayan **âtlı işgücü** oranı, ağustos ayında **0,7 puan artışla %27,2** seviyesine yükseldi.

“AB’de İşsizlik Oranı Düştü”

Ağustos ayında mevsimsellikten arındırılmış işsizlik oranı Euro bölgesinde bir önceki aya göre sabit kalarak %6,4 olarak açıklandı. Öte yandan AB’de işsizlik oranı bir önceki aya göre 0,1 puan azalarak %5,9’a geriledi. Eurostat’ın tahminine göre ağustos ayında genç işsizlik oranı bir önceki aya göre AB’de 0,2 puan, Euro Bölgesi’nde ise 0,1 puan geriledi. Sonuçlara göre 15-24 yaş aralığındaki işsizlik oranı AB’de %14,3, Euro Bölgesi’nde ise %14,1 oldu.

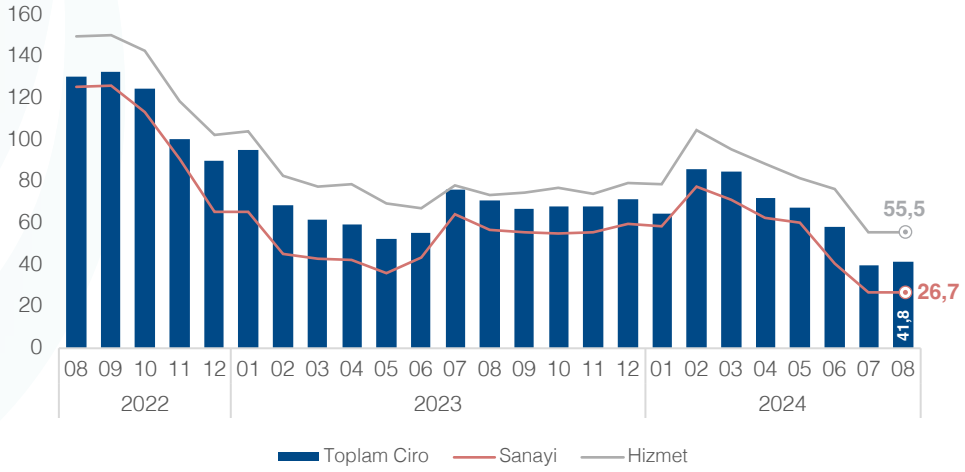
Seçili Ülkelerde İşsizlik Oranı (%), Ağustos 2024

“Toplam Ciroda Yıllık %41,8 Artış Yaşandı”

Sanayi, inşaat, ticaret ve hizmet sektörlerini kapsayan toplam ciro endeksi ağustos ayında bir önceki aya göre %3,7 oranında artarken bir önceki yılın aynı ayına göre %41,8 oranında artış kaydetti. Toplam cironun alt kırılımlarına bakıldığında yıllık bazda inşaat ciro endeksinde %75, hizmet ciro endeksinde %55,5, ticaret ciro endeksinde %42,8 ve sanayi sektörü ciro endeksinde ise %26,7 oranlarında artış görüldü.

Ciro Endeksleri Yıllık Değişim Oranları (%)

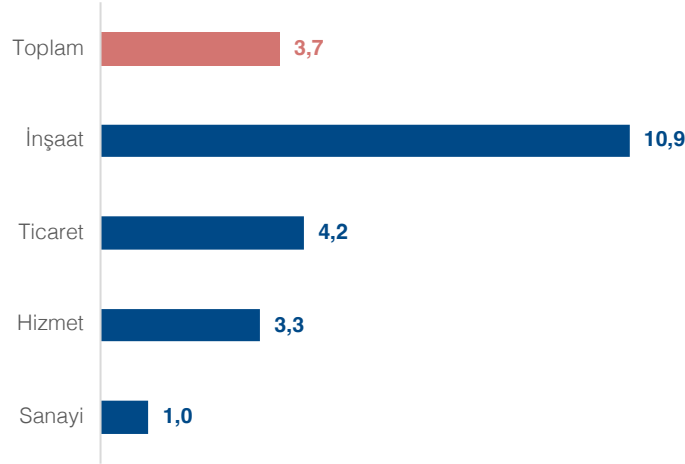

Kaynak: TÜİK

“İnşaat Sektöründe Aylık %10,9'luk Yükseliş”

Ağustos ayına ait toplam cironun alt detayları incelendiğinde aylık bazda en yüksek artış %10,9 ile inşaat sektörü ciro endeksinde görülürken en düşük artış ise %1 ile sanayi sektörü ciro endeksinde gerçekleşti.

Toplam Ciro Aylık Değişim Oranları (%), Ağustos 2024

Kaynak: TÜİK

İTOSAM

İSTANBUL TİCARET ODASI
STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

Tasarım ve Hazırlık | Stratejik Araştırmalar Merkezi

itosamkurumsal

www.itosam.org.tr